

Aspekter

Aspekt är en grammatisk kategori som berör alla verb i ryskan. Det betyder att man varje gång man använder ett verb måste ta ställning till vilken aspekt man skall välja¹. Aspekt betyder "synsätt" (den ryska termen är вид, som också betyder "utsikt") och det är just den talandes **syn** på handlingen som aspekten uttrycker.

Det finns två aspekter: imperfektiv (несовершенный вид, "ofullbordad") och perfektiv (совершенный вид, "fullbordad"). Ett svenskt verb motsvaras alltså (oftast) av två verb i ryskan, ett aspektpar: läsa = читать/прочитать; göra = делать/сделать

Den imperfektiva aspekten är "neutral"; den anger i stort sett bara själva verbhandlingen, processen: Она пишет. (Hon skriver.) Она писала. (Hon skrev.) Она будет писать. (Hon kommer att skriva.)

Den imperfektiva aspekten är den enda möjliga i presens och den förekommer också i preteritum och futurum.

Imperfektiv aspekt används för att uttrycka

a) vana eller upprepad handling:

Мы каждый день читали газету. (Vi läste tidningen varje dag)

Я пишу отцу раз в неделю. (Jag skriver brev till far en gång i veckan)

b) pågående eller oavslutad handling:

Он одевался. (Han höll på att klä sig.)

Я читаю сестре. (Jag läser för min syster.)

I preteritum kan imperfektiv aspekt ha betydelsen "konstatering av faktum":

Вы читали "Преступление и наказание"? (Har ni läst "Brott och straff"?)

Den talande vill bara veta om handlingen ägt rum eller inte.

I preteritum kan den imperfektiva aspekten också uttrycka en tvåvägshandling:

Здесь так холодно! Ты открывала окно? (Det är så kallt! Har du haft fönstret öppet?)

I denna situation är fönstret stängt: verbet betyder alltså "öppnat och stängt".

(Denna betydelse förekommer bara vid verb i motsatspar som "ta på-ta av", "sätta på-stänga av", "tända-släcka" etc.)

Med den **perfektiva aspekten** kan den talande fokusera handlingen i dess helhet, dess början, slut och resultat: Она написала письмо. (Hon skrev ett brev/ Hon skrev färdigt brevet.) Den perfektiva aspekten lägger alltså till en betydelse till själva verbhandlingen.

¹ Detta gäller med undantag för det fåtal verb som används i båda aspekterna (t.ex. жениться, родиться, обещать, många lånord på -овать, -евать, -ировать) eller som bara används i imperfektiv (принадлежать, выглядеть, значить) eller perfektiv (t.ex. verb med prefixet за- som har betydelsen "börja göra något", заиграть) aspekt.

Perfektiva verb kan bara uttrycka preteritum och futurum (futurumformen ser ut som en presensform: Она напишет письмо— Hon kommer att skriva ett brev.)

Den perfektiva aspekten används för att uttrycka

a) momentanhandling (ögonblickshandling)

Она убила комара. (Hon dödade myggan.)

b) början av en handling (ofta med prefixet за-)

Он засмеялся. (Han började skratta.)

c) en handlingens slut eller fullbordan

Мы прочитали газету. (Vi läste färdigt tidningen)

d) en handlingens begränsade varaktighet (limitativ betydelse, prefixet по-)

Он посидел со мной. (Han satt en stund med mig)

Perfektiv aspekt används när den talande sätter handlingens resultat i relation till nuet:

— Кто открыл окно? Здесь очень холодно. (Vem har öppnat fönstret? Här är mycket kallt.)

I detta fall är fönstret fortfarande öppet (jfr tvåvägshandling ovan): handlingens resultat kvarstår i talögonblicket.

Aspektpar bildas genom tillägg av prefix eller suffix:

Verbet писать kan göras perfektivt genom tillägg av prefixet на-: написать. Detta är ett s.k. tomt prefix, som inte ändrar verbets betydelse på något annat sätt än att det just gör det perfektivt.

(Andra sådana kan vara t.ex. по-, про-, с-, у-) Ett prefix som lägger till någon betydelse kallas *pregnant*: подписать betyder skriva under, underteckna. Till detta verb, som nu är perfektivt, kan en imperfektiv form bildas genom tillägg av suffix: подписывать. (-ыва-suffixen är alltid obetonad). Andra imperfektivbildande suffix är t.ex. -ва-, som i вставать/встать (alltid betonat), och а-/я-, som i получать/получить.

INSTRUMENTALIS M.M.

Verb som styr instrumentalis:

болеть (vara sjuk), **владеть** (behärska), **руководить** (leda), **управлять** (styra), **гордиться** (vara stolt över), **интересоваться** (intressera sig för), **заниматься** (syssla med)

1. Игорь болеет (грипп), а его подруга — (корь).
(грипп = influenza; корь f. = mässling)
2. Ельцин болеет (воспаление лёгких) и не может управлять (Россия).
(воспаление лёгких = lunginflammation)
3. Москвичи гордятся (Останкинская телебашня), (крупнейший телевизионный центр) в стране.
4. Я так горжусь (моя маленькая сестра).
5. Она хорошо владеет (английский язык).
6. Ты интересуешься (хореографическое искусство)?
7. Да, я сам/а занимаюсь (танец). (Что) ты интересуешься?
8. Я интересуюсь (новая зарубежная литература).
9. Кто здесь руководит (работа по ремонту)?

Adjektiv som styr instrumentalis:

горд (stolt /över), **доволен** (nöjd /med), **богат** (rik /på), **беден** (fattig /på), **известен** (känd /för)

1. Я горд (ты).
2. Она горда (они).
3. Игорь доволен (жизнь).
4. Он доволен (передача) о (популярная музыка).
5. Артист известен (свой прекрасный голос).
6. Россия богата (нефть) и (лес).
7. Эта еда бедна (витамин “Ц“)

Кем ты работаешь?

Я работаю врачом, а мой брат — учителем.

Årtal: Когда ты родился/родилась?

Я родился/родилась в 1972 (тысяча девятьсот семьдесят втором) году.

(Bara **sista ledet** i sammansatta ordningstal böjs)

GERUNDIER OCH PARTICIP: NÅGRA EXEMPEL

Gerundier är oböjliga och fungerar som satsförkortningar. På svenska kan de återges antingen med hela bisatser eller med satsförkortningar.

Presens gerundium

Bildas av imperfektiva verbs presensstam + ändelsen -а/-я och betecknar en handling som (oftast) är samtidig med huvudhandlingen.

читать: чита-я

Читая газету, она слушала радио.

Medan /Under det att/ hon läste tidningen lyssnade hon på radio.

Preteritum gerundium

Bildas av preteritumstammen av perfektiva verb + ändelsen -в (eller -вши) vid vokalstam:

прочита + в(ши) — och -ши vid konsonantstam: принёс-ши

прочитать: прочита-в

Прочитав газету, она выключила радио.

När hon läst färdigt tidningen stängde hon av radion. (Eller: Efter att ha läst färdigt tidningen stängde hon av radion.)

Gerundium av reflexiva verb slutar på -сь:

учиться: уч-а-сь

Учась в университете, Чехов писал рассказы.

Medan Tjechov studerade vid universitetet skrev han noveller.

Particip är adjektiviska former av verb: de böjs som adjektiv och har kvar verbets karaktär av handlingsord.

Svenskans två particip: en **läsande** människa (presensparticip, aktivt) = en människa som läser; en **läst** bok (perfektparticip, passivt) = en bok som har lästs (har blivit läst)

Ryskans fyra particip:

Presens particip aktiv (bildas bara av imperfektiva verb): Till presensstammen läggs -ущий/-ющий (vid e-verb): читать: чита-ющий eller -ащий/ящий (vid i-verb) говорить: говор-ящий
У окна сидит мальчик, читающий газету.

Vid fönstret sitter en pojke som läser tidningen.

Я вижу мальчика, читающего газету у окна .

Jag ser en pojke som läser tidningen vid fönstret.

Presens particip passiv (bildas bara av imperfektiva verb): Till presensstammen läggs -емый (e-verb) eller -имый (i-verb)

читать: чита-емый som läses

любить: люб-имый som älskas, älsklings-, favorit-

Библия — книга, читаемая везде.

Bibeln är en bok som läses överallt.

В его любимой книге много рецептов .

I hans favoritbok finns det många recept.

Preteritum particip aktiv (bildas av perfektiva och imperfektiva verb): Till infinitivstammen läggs -вший vid vokalstam (написавший som har skrivit), -ший vid konsonantstam (принёсший som har burit med sig)

написать: написа-вший

Мальчик, написавший это письмо, мой брат.

Pojken som har skrivit det här brevet är min bror.

Я знаю мальчика, написавшего это письмо.

Jag känner pojken som har skrivit det här brevet.

Preteritum particip passiv (bildas av transitiva perfektiva verb): Till infinitivstammen läggs

-нный vid verb på -ать och flerstaviga på -ять, -еть: прочитанный läst, som har lästs

-енный (-ённый) vid verb på -сти (-сть), -ти (-зь), -чь och flerstaviga på -ить (obs. konsonantförändringar): встреченный (встретить, встречу) mött, som har mötts; купленный (купить, куплю) köpt, som har köpts

-тый vid verb på -уть, -оть, -ыть, -ереть, och enstaviga (bortsett från prefixen) på -ить, -еть, -ять: открытый (открыть) öppnad, öppen

прочитать: прочита-нный

Я вернула прочитанную книгу в библиотеку.

Jag lämnade tillbaka den lästa boken på biblioteket.

открыть: откры-тый

Библиотека была открыта.

Biblioteket var öppet.

Particip av reflexiva verb får tillägget -ся: учиться studera; учащийся en studerande

Gerundier och particip används mest i skriftspråk.

Particip and gerundier

□ = pling!

Particip / Прича́стия (Wikland 6:44-6.56.4)

Gerundier / Дееприча́стия (Wikland 6:57)

	Aktiv	Passiv
Presens	<p>чита́ющий пи́шущий ви́дящий живу́щий молча́щий</p> <p>Я ви́жу де́вушку, чита́ющую кн́игу Jag ser flickan, som läser en bok (Particip böjs som adjektiv och rättar sig till genus, kasus och numerus efter sitt huvudord; korrelatet)</p>	<p>чита́емый любимый ; несо́мый дава́емый</p> <p>Эта кн́ига са́мая чита́емая Den här boken är roligast (mest läst) Мой любимы́й писа́тель - Достоевский Min favoritförfattare är Dostojevskij</p>
Pretitum	<p>чита́вший прочита́вший принёсший ; прише́дший</p> <p>Я зна́ю де́вушку, чита́вшую э́ту кн́игу Jag känner flickan, som läste den här boken</p> <p>Прише́дшее письмо́ потеря́лось Det ankomna brevet kom bort</p>	<p>прочита́нный потеря́нный; принесе́нный ку́пленный; приведе́нный; поки́нутый откры́тый уби́тый оде́тый</p> <p>Bildas av pf-verb: inf-stam på a, я, е + нный; eller inf-stam på kons el. и + ённый; eller inf-stam på ну, е, е, о, о, о, о, о, о, samt enstaviga verb + тый</p> <p>Agenten, det logiska subjektet i en passiv sats, står i instrumentalis: Кн́ига, купле́нная вами, интере́сна Boken, som ni köpt, är intressant</p> <p>"ppp" är mkt vanligt i kortform, ofta som predikativ: Кн́ига прочита́на Boken är utläst</p>
Presens	<p>чита́я занима́ясь неся́ слы́ша сто́я дава́я встава́я</p> <p>Pres gerundium uttrycker samtidighet med huvudhandlingen OBS: ne + pres ger översätts med utan att + inf OBS: pres ger av pf-verb förekommer (falsk pres ger!); dessa översätts som pret ger - se nedan!</p>	<p>чита́я занима́ясь неся́ слы́ша сто́я дава́я встава́я</p> <p>Bildas av ipf-verb: 3 pers plural minus ändelse + я; eller i vissa fall av inf-stam + я Ма́ша си́дит на полу́, занима́ясь игру́шкой Masja sitter på golvet och sysslar med en leksak Не встава́я, он нача́л гово́рить Utan att resa sig, började han tala</p>
Pretitum	<p>прочи́тав уви́дев прости́вшись ; приди́я</p> <p>Pret gerundium uttrycker något som föregår huvudhandlingen Она́ сдала́ кн́игу, не прочи́тав её Hon lämnade tillbaka boken utan att ha läst ut den</p>	<p>прочи́тав уви́дев прости́вшись ; приди́я</p> <p>Bildas av pf-verb enl reglerna för pret part akt och slutar på -в, -вши eller -ши (en sorts oböjll kortform) Приди́я до́мой, я ср́азу займу́сь де́лом När jag kommit hem ska jag genast ta itu med saken Уви́дев се́стру, он нача́л пла́кать När han fick se sin syster, började han gråta</p> <p>OBS: ne + pret ger översätts med utan att ha + inf</p>